

Vem och vad avgör den kommunala och regionala framtiden?

— temat för årets KEFU-dag

Årets KEFU-dag hade ett bredare tema än vanligt. Dagens inbjudna föreläsare tog upp en rad aktuella områden och gav en bild av några av de olika drivkrafter som kan tänkas påverka framtiden inom kommuner och regioner. Det blev en spännande eftermiddag med många livliga diskussioner.

Ovan syns bl.a. föreläsarna Palle Mikkelsen (2:a fr vänster), Staffan Andersson (2:a fr höger), samt Stig Montin (t. höger)

Det första frågan som togs upp var begränsningar och möjligheter för kommunala reformer. *Palle Mikkelsen*, forskningsledare vid *Institut för offentlig ekonomi og udvikling* i Köpenhamn, gav en grundlig och nyanserad bild av kommunen Farums nedgång, uppgång och fall. Farum blev världsberömt för sina otraditionella lösningar, höga servicenivå och låga skatt. Nu har kommunen massiva ekonomiska bekymmer och är satt under statlig förmyndare.

Vad var det då som gick snett? En del av förklaringen är en rad dyra byggprojekt och köp av mark som inte kunnat avyttras. I flera av fallen är dock pengarna bara bundna, inte borta, me-

Mikael Hellström i diskussion med en av de många besökarna

nade Palle Mikkelsen. Borgmästare Peter Brixtoftes vidlyftiga representation och spritkonsumtion är spektakulära men inte tillräckliga för att sänka ekonomin. Men Palle Mikkelsen såg en risk för att en karismatisk och populär borgmästare efter många år på topp börjar tro att han kan allt.

Det blev många andra diskussioner under dagen. Statsvetaren *Stefan Andersson* från Umeå Universitet berättade om riskzoner för korruption i Sverige och andra länder. Efter en paus höll professor *Karin Jonnergård* från Växjö universitet ett anförande med titeln "Vad gör egentligen de svenska börsbolagens styrelser?" *Stig Montin*, statsvetare vid Örebro Universitet tog upp regionpolitiken i Norden och vilken slags kommunal demokrati vi vill ha. Avslutningsvis diskuterade docent *Jan-Inge Lind* från Företagsekonomiska institutionen i Lund vilka verktyg som finns tillgängliga för regionala förändringsledare.

Skolans ekonomi och styrning— nytt forskningsprojekt

Till hösten startar ett nytt KEFU-projekt som syftar till att kartlägga hur kommunerna hanterar planeringsproblemen när friskolor etableras i allt större omfattning och omflyttningen inom de kommunala skolorna ständigt växer.

Antalet friskolor i landet har ökat kraftigt under senare år – särskilt i de större städerna. Detta har skett efter att resursfördelningsprinciperna förändrades så att friskolorna nu får 100 procent av det kommunala bidraget per elev mot tidigare 75 procent. Allt tyder också på att utvecklingen mot fler friskolor kommer att fortsätta.

Resurser lakas ur

Ett problem med etableringen av friskolor är att de kommunala skolorna mister de bidrag som följer eleverna. Möjligheten att minska de fasta kostnaderna är också mycket små för de kommunala skolorna, åtminstone på kort sikt. Konsekvensen kan därför till exempel bli att kommunen tvingas skära ner på antalet lärare och att det finns mindre pengar för litteratur.

– En kommun kan visserligen begära att skolverket begränsar etableringsrätten genom att hänvisa att friskolorna på lång sikt innebär påtagliga negativa konsekvenser för skolväsendet i kommunen. Men detta har inte skett i någon större omfattning, säger Mikael Hellström, som ansvarar för projektet.

Ansvarat kvarstår

Ett annat problem är att kommunerna har det formella ansvaret för att
(forts. sid. 3)

Årets KEFU-dag	1
Skolans ekonomi och styrning	1
Högst personligt	2
Vårens PUCK-deltagare	3
KEFU-utbildning avslutad	4
Höstens KEFU-program	4

Högst personligt:

Kan styrbarheten av svensk hälso- och sjukvård öka?

*Karin Christensson, sjukhuschef,
Universitetssjukhuset MAS*

Behovet och efterfrågan av vård tycks oändligt. Befolkningsomflyttningar, fler äldre och miljöpåverkan är exempel på faktorer som påverkar epidemiologin och därmed ställer ändrade krav på vården. Nya forskningsrön inom bl.a. biomedicin och genteknik leder till mer avancerade metoder för diagnostik och behandling. Tidigare generationers problem med ohälsa förorsakad av låg levnadsstandard har bytts mot vällevnadsjukdomar.

Till vår tid hör också problem som har sin grund i ovensam hantering av antibiotika och ett ökat inslag av hot om terror med biologiska och kemiska vapen samt miljöförstöring. Förändrade värderingar och globalisering är andra drivkrafter som leder till behov av förnyelse av vårdens innehåll och uppbyggnad.

Ett vanligt påstående är att det enda som går att veta om framtiden är att den inte blir som vi tror. Ändå används ofta framtidsstudier liksom en kristallkula för att blicka framåt. Först i Sverige med att göra mer systematiska framtidsstudier var försvaret. Under de senaste decennierna har olika typer av framtidsstudier blivit ett vanligare inslag också i andra delar av vårt välfärdsystem.

Avsikten är dock knappast att få fram den sanna bilden om framtiden utan snarare att skapa debatt, insikt och visioner om möjliga följder av olika

utvecklingstendenser och skapa beredskap att möta dessa. Framtidsscenarioer ska med andra ord stödja långsiktig planering och bidra med underlag inför strategiska beslut inom viktiga delar av vårt samhälle. Vården är ett sådant område. I Region Skåne pågår ett övergripande framtidsarbete som benämns "Skånsk Livskraft — vård och hälsa" och vid Universitetssjukhuset MAS "UMAS målbild 2005". Båda har startat för att möta framtiden.

Hälso- och sjukvården är komplex. Den fungerar som ett system inom vilket olika delar påverkar varandra. Den svagaste länken blir den avgörande faktorn för hur helheten fungerar. Samtidigt kan det tyckas som om vården lever sitt eget inre förutbestämda liv utan hänsyn till yttre förändringar. I rent medicinska sammanhang där det ställs höga krav på omedelbar handlingskraft, framförallt vid vård av akut svårt sjuka människor, är detta en tillgång.

Motsatsen visar sig när det krävs prioriteringar eller förändringar av arbetsformer och etablerade maktkonstellationer som utmanar det professionella, hierarkiskt uppbyggda systemet. Samma reaktioner visar sig hos både befolkningen och vårdens medarbetare när lokala sjukvårdsstrukturer hotas. All vård, och i synnerhet sjukhusvård, symboliserar trygghet även i skenet av dagens kritiska värdebatt. Vården är dessutom en viktig del i den lokala infrastrukturen och sysselsättnings-

politiken. Krav på bibehållen sjukhusstruktur, kortare väntetider, tillgång till erfaren specialistutbildad personal dygnet runt, ökad löneutveckling och krav av på mer kostnadseffektiv vård har blivit följden. Hittills har kraven inte gått att förena.

Sättet att närma sig en bättre och billigare sjukvård har hittills utgått från ändrade politiska styrsystem och nya organisatoriska strukturer i förening med bättre metoder att beskriva, följa upp och kontrollera kostnader. Frågan om hur nya kostnader ska finansieras ställs sällan. Vården till de äldre anses otillräcklig. Svensk universitetssjukvård behöver tillskott av resurser för att kunna ligga i internationell frontlinje. Notan för läkemedelskostnader skenar. Den förväntas uppenbarligen kunna hanteras av ändrade beteenden hos förskrivarna och bättre följsamhet av ordinationerna från patienterna. Det finns en tyst föreställning som bygger på att vården fortfarande har de effektiviseringspotentialer som krävs för att skapa utrymme för fortsatt god klinisk sjukvård och tillgodose behovet av utveckling och forskning.

WHO gjorde för två år sedan en global studie i vilken man jämförde kvaliteten mellan olika länders hälso- och sjukvård. Frankrike hamnade högst, medan Sverige kom betydligt längre ned. Skillnaderna mellan länderna utgår ifrån vad ett land faktiskt uppnått i förhållande till sin utvecklingsnivå jämfört med vad som bedömts möjligt.

Varken framtidsstudier, fusioner, ökad andel privat vård, ändrade huvudmannaskap, KPP- eller DRG-system ger någon garanti för att svensk sjukvård kommer att hamna på första plats när WHO återkommer med en förnyad global studie. Enbart ökade resurser är inte heller lösningen på dagens problem. Vården är alltför komplex för att vi på ett enkelt sätt ska möta ständigt ökade krav och nya behov.

De traditionella metoderna att styra hälso- och sjukvård med måste därför kompletteras med mer flexibla former

som lyfter fram humanitära värden som överbryggar förtroendegapet mellan sjukvårdens konsumenter, de som tillhandahåller värden och de som arbetar inom den. Då får sjukvården en identitet som rymmer ytterligare en dimension. Den livsstilsrelaterade ohälsan är ett folkhälsoproblem som kräver ett större engagemang både från samhällets sida och dess medborgare.

Vårdens professionella aktörer behöver en förtydligad roll när det gäller att arbeta för ökad kunskap om hur ohälsa kan förebyggas, samtidigt som ett större egenansvar krävs av oss som enskilda individer. Flera aktörer och olika ersättningsformer behövs som komplement till det solidariskt finansierade utbudet.

Slutsatsen är att vården inte enbart kan styras genom organisation och struktur. Framtida sjukvård behöver ett större inslag av gemensam värdegrund i kombination med mångfald för att trygga en fortsatt solidarisk finansiering och samtidigt säkra forskning och utbildning.

Karin Christensson

(forts. fr. sida 1)

kommunens elever får skolundervisning. Om en friskola går i konkurs måste kommunen därför erbjuda eleverna undervisning i de kommunala skolorna. Detta innebär en naturligtvis en begränsning i kommunens möjlighet att minska kapaciteten i sina skolor.

För eleverna är friare val av skola naturligtvis positivt. Men det medför också planeringsproblem för kommunerna när det gäller till exempel lärarantal och lokalbehov. Projektet skall dels belysa hur kommunerna – små och stora – valt att hantera dessa planeringsproblem, dels hur kommunernas styrning av skolan påverkas av elevernas fria val.

Resultaten av projektet, som löper över 8 månader, kommer att redovisas i en KEFU-rapport och ett seminarium under våren 2003.

Genomförda PUCK-program

Som vi berättade i decembernumret av KEFU-nytt ("PUCK allt populärare") genomfördes PUCK-program under våren såväl för Västerås Stad som för Kommunförbundet Kronoberg. På bilderna nedan syns de nöjda och glada deltagarna samlade efter slutfört program.

Deltagarna i PUCK-programmet för Västerås Stad

Deltagarna i PUCK-programmet för Kommunförbundet Kronoberg

PUCK - *Professionell Uppdatering för Controllers/Ekonomer i Kommuner och Landsting*

Nytt öppet utbildningsprogram startar till hösten

PUCK vänder sig främst till högskoleutbildade ekonomer med kvalificerade arbetsuppgifter inom kommunal ekonomi. Programmet inriktas mot nyheter och trender inom forskning om och praktisk tillämpning av ekonomi- och verksamhetsstyrning i kommuner/landsting. Programmet består av fem tvådagarsinternat med start den 17:e september.

Pris per deltagare: 19.000:- + moms.

För mer detaljerad information, gå till

<http://kefu.fek.lu.se> eller kontakta KEFU:

Box 7080, 221 07 Lund

Telefon 222 78 20

E-post: KEFU@fek.lu.se

Utbildningstillfällen:

17-18 september 2002

Uppstart och introduktion

Kommuner i förändring – utveckling och framtid; Ekonomroll i förändring

15-16 oktober 2002

Från traditionell ekonomistyrning till modern verksamhetsstyrning

13-14 november 2002

Kalkylering

1-2 april 2003

Kommunal redovisning och revision – historik och utgångspunkter

13-14 maj 2003

Ekonomi i informationssamhället; avslutning

V.g. meddela ev. adressändring till
KEFU-Skånes sekretariat
e-post: KEFU@fek.lu.se, fax: +46 46 222 42 16

Ny ekonom i kommuner och landsting

Kursen "Ny ekonom i kommuner och landsting" gavs för första gången under våren 2002 och återkommer till hösten.

Kursdeltagarna Kenth Carlsson, Maria Eckard och Camilla Hagberg från Osby kommun

Tanken är att ge nya ekonomer i kommuner och landsting en grundläggande förståelse för de styrförutsättningar som är speciella för dessa organisationer, samt att ge en översiktlig bild av de styrverktyg som används.

–En väldigt nyttig kurs, säger Maria Eckard, som i januari började som redovisningsekonom i Osby. På universitetet sadades det nästan ingenting om den kommunala sektorns speciella förutsättningar och arbetsätt.

De tre var också överens om att det var värdefullt att träffa andra unga ekonomer i samma situation och att många av frågorna var gemensamma för alla.

Ett urval av KEFUs utbildningar och seminarier hösten 2002

Utbildningar

Ekonomi för icke-ekonomer

Medverkande:
Gert Paulsson, Företagsekonomiska institutionen, Lunds universitet

Ny ekonom i kommuner och landsting

Medverkande:
Håkan Magnusson, Statsvetenskapliga institutionen och Gert Paulsson, Företagsekonomiska institutionen, båda Lunds universitet

Aktualitetsdag för sjukvårdens organisation och styrning

Medverkande:
Anders Anell, IHE; Gert Paulsson, Företagsekonomiska institutionen, Lunds universitet, m. fl.

KEFU har också möjlighet att utveckla skräddarsydda utbildningar för kommuner samt medverka i avgränsade utvecklingsprojekt. Ring gärna och prata med KEFUs utbildningsansvarige Mikael Hellström, tel 046-222 78 20

Kontakta KEFU

Vill du veta mer om KEFU:s utbildnings- och seminarieverksamhet:
Tel: 046 - 222 42 89
e-post: KEFU@fek.lu.se
Anmälan till kurserna ovan kan ställas till KEFU-Skåne, Box 7080, 220 07 Lund
Tel: +46 46 222 42 89
e-post: kefu@fek.lu.se

Seminarier

Resultatstyrning i kommuner

Mikael Hellström
Företagsekonomiska institutionen,
Lunds universitet
Preliminär tidpunkt: september

Politikens fragmentering

Gissur Erlingsson
Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet
Preliminär tidpunkt: oktober

Hotet mot kommuner

Lars Söderström
Nationalekonomiska institutionen,
Lunds universitet
Preliminär tidpunkt: november

KEFUs Lashörna

REGIONALA VÄXTKULTURER

- EN TEORI OM PRODUKTIVA REGIONALA
EKONOMIER
KEFU skriftserie 2002:1
Jan-Inge Lind

Nytt från KEFU-Skåne utges av Rådet för kommunalekonomisk forskning och utbildning i Skåne

Ansvarig utgivare:

Staffan Moberg, ordf KEFU

Redaktion:

Mats Brangstrup (red), Ulf Ramberg,

Ulla Tapper, Mikael Hellström

Adress:

**KEFU, Institutet för ekonomisk
forskning, Lunds universitet**

Box 7080

220 07 LUND

tel: +46 46 222 42 89

telefax: +46 46 222 42 16

e-post: KEFU@fek.lu.se

Upplaga: 3 800 ex.

Tryck: Rahms i Lund, 2001